

Registerblad

Datum: Naturvårdsverkets beslut 2000-02-07

Område av riksintresse för naturvård i Skåne län

Områdesnummer: N 64

Områdesnamn: Helgeåns nedre lopp (med Araslövssjön och Hammarsjön)

Kommun: Kristianstads kommun

Kartblad:

Topografisk karta: 033;3D Kristianstad SO
034;3E Karlshamn SV
023;2D Tomelilla NO
024;2E Simrishamn NV

Ekonomisk karta: 03338; 3D 3i Färlöv
03339; 3D 3j Råberlov
03328; 3D 2i Skepparslov
03329; 3D 2j Kristianstad
03400; 3E 0a Horna
03309; 3D 0j Gärds Köpinge
02399; 2D 9j Egeside
02490; 2E 9a Ripa
02389; 2D 8j Vittskövle
02480; 2E 8a Gropahålet
03319; 3D 1j Norra Åsum
03410; 3E 1a Rinkaby

Area: 8 445 ha (därav våtmark (889+2712+200) 3 801 ha)

Delområde a) Helge å med Araslövssjön från Torsebro till motorvägsbron i Kristianstad

Delområde b) Helge å från motorvägsbron i Kristianstad till Lillesjöväg och träbron över Helge å i Yngsjö med Hammarsjön och fd Egeside sjö och Yngsjö sjö.

Naturgeografisk region: 7 Skånes sediment- och horstområden

Kust- och havsregion: 4 Egentliga Östersjön

**Regionindelning för sjöar
och vattendrag:** Huvudavrinningsområde 88, Helge å

**Agrara kulturlandskaps-
regioner:** 2 Sydsvenska odlingsbygderna

**Landskapsformer,
terrängformer/
områdestyper i kust-
och havsområden:** Slätt med lägre relativ höjd än 20 m

Riksvärde

Odlingslandskap	Naturbetesmark	Flora
	Äng	Fauna
Våtmarkscomplex	Fauna, Flora	
Fuktäng		
Mad vid sjö		
Tidvis översvämmad mark		
Sumpskog		
Sjö, vattendrag	Fauna	
Flora		
Fauna		

Värdeomdöme

Representativt odlingslandskap, Hammarsjön-Helgeåns nedre lopp, Norre fälad, med lång hävdkontinuitet och rik förekomst av naturbetesmarker. Även slätterängar förekommer. På sötvattenstrandängar och öppen hagmark återfinns art- och individrika växtsamhällen. Stinkpaddan som räknas som sårbar har här en av sina få lokaler. Området är en mycket viktig fågellokal för stora mängder vadare (flera hotade arter), gäss och änder. Lokalerna är Sjögård, Pulken, Herkulesviken, Åsums ängar, Hovby norra ängar, Hovby södra ängar, Håslövs ängar, och Vramsåns mynning m fl.

Våtmarksobjektet vid Araslövssjön och Hammarsjön är ett stort lång sträckt våtmarkscomplex med värdefulla mader längs sjöstränderna vilka tidvis är översvämmade. Objektet rymmer också högt värderad sumpskog. Området har också höga botaniska och ornitologiska värden.

De topogena kärren vid Hammarsjöns västra strand ingår i ett större värdefullt våtmarkscomplex som utgörs av fuktängar.

Vattendragen omfattar Helge å från Torsebro till mynningen. Ån är mycket artrik när det gäller fisk, 32 olika fiskarter, med bl.a. sandkrypare, havsöring, grönling, faren och havsnejonöga. Här finns även restbestånd av lax. En återintroduktion av den akut hotade malen har gjorts.

Huvudkriterier

A, C, D.

Förutsättningar för bevarande

- Området påverkas negativt av kulvertering eller förändring av vattendragets sträckning eller bottenprofil, vandringshinder och vattenreglering, vattenuttag, utsläpp av försurande ämnen, tillförsel av organiska gifter, pesticidanvändning, tungmetallnedfall eller utsläpp, överfiske, inplantering av främmande öringsstammar och skogsavverkning längs vattendraget.
- Fortsatt jordbruk med åkerbruk, slätter, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement. Restaurering av igenvuxna naturbetesmarker. Områdets naturvärden kan påverkas negativt av: Minskad eller upphörd jordbruks/betesdrift, skogsplantering av jordbruksmark, energiskogsodling, igenväxning, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikning, täkt, luftledningar och vägdragningar.
- Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner kan skada naturvärdena.

Säkerställande

- Fredriksdalsvikens naturreservat, naturreservatet Näsby fålt (N Lingenäset ingår i Näsby fålt), Isterinäsets naturreservat, naturreservatet Håslövs ängar, naturreservatet Rinkaby och Horna ängar, Hercules naturreservat, Hovby ängar naturreservat och Egeside naturreservat.
- Område enligt svenska listan för vissa våtmarker inom ramen för Convention on Wetlands av internationell betydelse i synnerhet såsom livsmiljö för våtmarksfåglar. (Ramsarkonventionen)
- Våtmarkerna vid Hammarsjön ingår i Myrskyddsplan för Sverige.
- Natura 2000-område: Araslövssjön, Hammarsjön, Vittskövle driva, Torsebroparken, Prästängen, Lingenäsen, Västra Fäladen, Helge å och Vramsåns mynning (SCI). Vramsåns mynningsområde, Araslövssjöområdet, Egeside-Pulken-Yngsjön och Hammarsjöområdet (SPA).

Områdets huvuddrag

Området omfattar nedre delen av Helgeåns vattensystem där bl a Araslövssjön, Hammarsjön och de fyra sjöarna Svarta sjö och Egeside sjö ingår. Helgeån är Skånes största vattendrag som genomrinner en serie sjöar. Helgeå hade sitt utlopp i havet vid Åhus fram till 1775, då ån efter dikesgravningar bröt sig nytt utlopp vid Gropahålet i Yngsjö. Vattenståndet sjönk då med 60 till 70 cm i sjöarna. Längs ån utbreder sig ett flackt odlingslandskap. Området rymmer en mängd olika naturtyper som t ex omfattande bladvassfält, buskmarker samt betes- och slättermarker. Stora arealer med fuktig och mer eller mindre tuvig ängsmark betas och/eller utnyttjas för höslätter medan andra marker är stadda i igenväxning. Inom området finns en av Skånes viktigaste häckningslokaler för bl a vadare.

Rikedomen på gäss och änder är stor. Inom området finns över 100 sjungande exemplar av gräshoppsångare och arter som flodsångare, vassångare och rosenfink är årsvisva. Inom CW-list området häckar 18 av de fågelarter som finns på av SNV fastställda listor över hotade, sällsynta och hänsynskrävande arter. Hotade är ängshök, sydlig kärrensäppa och svarttärna. Sällsynta är pungmes och sommargylling. Hänsynskrävande är rördrom, årtä, brun kärnhök, tornfalk, raphöna, småfläckig sumphöna, kornknarr, brushane, rödspov, storspov, mindre hackspett, skäggmes, och sydlig gulärta. Flera av dessa arter är beroende av god hävd genom bete och slätter.

Helgeå-området utgör också en viktig rastlokal för främst vadare, änder och gäss. Under höst- och vårsträck vistas tusentals änder i sjöarna och under perioderna mars – april och oktober – november betar stora mängder sädgäss vid Araslövssjön, Hammarsjön och Yngsjön. Grågäss har under senare årtiondena ökat på bekostnad av sädgässen. Grågässen häckar i stort antal i området. Tranor har under senare år i stort antal intagit området främst som rastlokal under vårflyttningen.

Under senare år har Helgeå återigen blivit reproduktionså för lax och havsöring. Fiskartrikedomer i Helgeån är stor, 32 arter med bland annat sandkrypare, faren, grönling och havsnejonöga. Havsöringbeståndet är ursprungligt och bedöms ha stort skyddsvärde med få motsvarigheter i länet. En återintroduktion av den akut hotade malen har genomförts under senare år.

Odlingslandskapet, Hammarsjön-Helgeåns nedre lopp, Norre fälad, har lång hävdkontinuitet och rik förekomst av naturbetesmarker. Även slätterängar förekommer. På sötvattenstrandängar och öppen hagmark återfinns vegetationstyper som gräs-lågstarräng, rödvenfriskäng och kalkfuktäng med arter som jordtistel, hundstarr, plattstarr och ängsnycklar. Stinkpaddan som räknas som sårbar har här en av sina få lokaler. Området är också viktigt som fågellokal, med bl a häckande rödspov, storspov, enkelbeckasin, brushane, rödbena och sydlig kärrsnäppa samt grågäss i mycket stort antal. Lokalerna är Sjögård, Pulken, Herkulesviken, Åsums ängar, Hovby norra ängar, Hovby södra ängar, Håslövs ängar, och Vramsåns mynning.

Våtmarkerna vid Araslövssjön och Hammarsjön omfattar i norr Helgeåns mader strax för utloppet i Araslövssjön, översvämningsmarkerna väster om Fredriksdalsgård, Lingenäset ned mot Aludden och Näsby fält. Dominerande vegetation är bladvass som täcker stora ytor. Vid strandkanterna bildar al och videsnår stundtals ogenomträngliga marker.

Kärren vid Hammarsjöns västra strand ingår i ett större våtmarkskomplex. Området består också av fuktäng. Växtligheten domineras av rik kalkkärrsflora och hyser dessutom ett rikt fågelliv.

a)

Delområdet omfattar Helgeån från Torsebro till motorvägsbron i Kristianstad med Araslövssjön. Helgeån är ett av Skånes största vattendrag som utnyttjas för kraftproduktion ner till Torsebro. Åns lopp uppströms Torsebro är lugnt där den flyter genom ett flackt landskap från Knislinge. Nedströms Torsebro är loppet åter mycket lugnt när Helgeå rinner över Kristianstadsslätten. Nivåskillnaden är liten ca 1,3 m öh vid Torsebro och ca 0,5 öh vid motorvägsbron i medeltal. Längs ån utbreder sig ett flackt odlingslandskap. Norr om Araslövssjön finns invallad mark. Området rymmer olika naturtyper som t ex omfattande bladvassfält, buskmarker samt även slättermark. Stora arealer med fuktig, tuvig ängsmark betas medan andra marker är stadda i igenväxning. Öster om sjön ligger det f d militära övningsfältet vid Näsby, numera naturreservat. Inom området finns viktiga häckningslokaler för bl a vadare, särskilt Blackan och Isternäset söder om Araslövssjön. Rikedomen på grågäss och änder är stor. Inom området finns över 100 sjungande exemplar av gräshoppssångare och arter som flodsångare, vassångare och rosenfink är årsvis. Av de fågelarter som finns med på SNVs lista över hotade, sällsynta och hänsynskrävande arter kan nämnas att rovfåglarna ängshök, brun kärrhök och tornfalk rör sig här liksom inom hela CW-området. Den sydliga kärrsnäppan, småfläckiga sumphönan, brushanen, rödspoven och storspoven förekommer i detta delområde. Pungmes ses främst vid Araslövssjöns södra del, och årtan finns också söder om sjön. Den mindre hackspetten håller gärna till vid N Lingenäset.

Detta delområde är också en viktig rastlokal för vadare, änder och gäss. Under höst- och vårsträck vistas tusentals änder och under perioderna mars - april och oktober - november betar mer än tusen sädgäss vid Araslövssjön. Vintertid uppehåller sig stora flockar kanadagäss vid Araslövssjön. Grågässen, som häckar i området, har under senare årtionden ökat och är nu sannolikt den gåsart som är flest i området.

b)

Hammarsjön: Delområdet omfattar nedersta delen av Helgeåns vattensystem fr o m Hammarsjön och nedströms där de f d sjöarna Svarta sjö och Egeside sjö ingår. Helgeån är ett av Skånes största vattendrag som ned t o m Torsebro utnyttjas för kraftproduktion. Då Helgeån 1775 bröt sig nytt utlopp i havet vid Gropahålet sänktes vattenståndet i Hammarsjön 60 -70 cm. Hammarsjöns medelvattenyta ligger idag på ungefär 0,2 m öh. De f d sjöarna Egesidesjö och Yngsjösjön är numera stora träskområden med mer eller mindre hävdade ängsmarker i ytterkanterna. Längs ån utbreder sig ett flackt odlingslandskap. Området rymmer olika naturtyper som t ex omfattande bladvassfält, buskmarker samt även slättermark. Stora arealer med fuktig, tuvig ängsmark betas medan andra marker är stadda i igenväxning. Vid Hammarsjöns västra sida finns ett par botaniska lokaler av stort värde, en med gulyxne och en med stor förekomst av honungsblomster. Pulken-området har också rik flora med honungsblomster. Inom området finns viktiga häckningslokaler för vadare bl.a. Håslövs ängar och Hovby ängar. SNVs förteckning över hotade sällsynta och hänsynskrävande arter är väl företräd här med 18 fågelarter och ett groddjur. Hotade är ängshök, sydlig kärrsnäppa och svarttärna. Den sällsynta sommargyllingen hörs mest i Egeside-sjö, där även småfläckiga sumphönan liksom skäggmesen förekommer. Ängsmarkerna vid Hammarsjön och utmed ån hyser rördrom, brun kärrhök, tornfalk, raphöna, kornknarr, brushane, rödspov, storspov och sydlig gulärta. Rikedomen på grågäss och änder är stor. Inom området finns över 100 sjungande exemplar av gräshoppsångare och arter som flodsångare, vassångare och rosenfink är årsvissa. Helgeå - området utgör också en viktig rastlokal för främst vadare, änder och gäss. Under höst- och vårsträck vistas tusentals änder i sjöarna och under perioderna mars - april och oktober - november betar mer än 2 000 sädgäss vid Hammarsjön och Yngsjön. Under vinterhalvåret uppehåller sig också sedan några år tillbaka något tusen kanadagäss vid dessa sjöar. Grågässen, som häckar i området, är till numerär den största gåsarten i området och finns i området under större delen av året. Den gör alltmer skada i jordbruket.

Anmärkningar

- Och område av riksintresse för kulturminnesvård nr KL 15 och 17
- Området ingår i den nationella bevarandeplanen för odlingslandskapet, L8004, 80-0082, 83, 124, 129, 130, 131, 134 och 136, och i Kristianstads läns bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövården 80-11 och 12.
- Kristianstads kommun och Länsstyrelsen i Skåne län har utarbetat ett handlingsprogram för Kristianstads vattenrike 1998-2000.
- VMI ID: 03D1j01,02 (vidare se kartbladsangivelse för ekonomiska kartan)

Referenser

- Nordöstra Skånes fågelklubb. 1985: Araslövssjön förr och nu. Länsstyrelsen i Kristianstads län 1985. (Rapporten innehåller en omfattande litteraturlista)
- SNV PM 1262 Våtmarkskonventionen. Översiktlig beskrivning och avgränsning av svenska våtmarker av internationell betydelse (CW-listan) 1980-01-25.
- Slutlig redovisning av Convention on Wetlands 1989 SNV: Svenska våtmarker av internationell betydelse. Helldén, Gustav Isternäset och södra Blackan en värdefull häcknings- och rastlokal för fåglar Nordöstra Skånes Fågelklubb. Länsstyrelsen i L-län 1984
- Länsstyrelsen i Kristianstads län, 1994: Bevarandeprogram odlingslandskapets natur- och kulturmiljövården i Kristianstads län. Länsstyrelsen 1995. Kristianstad.
- Länsstyrelsen i Kristianstads län, 1993: Ängs- och hagmarker i Kristianstads län. Länsstyrelsen 1993. Kristianstad.
- Länsstyrelsen i Kristianstads län 1989. Våtmarker i Kristianstads län.
- Naturvårdsverket, 1996: Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Stockholm
- Naturvårdsverket 2007. Myrskyddsplan för Sverige.
- Fiskeriverket, beslut 1988-04-11 rörande Områden av riksintresse för yrkesfisket, områden av särskilt intresse för fritidsfisket samt områden av särskilt intresse avseende arter och stammar av fisk.
- Fiskeristyrelsen 1984. Bevarande av de svenska fiskbeståndens genetiska resurser.
- J-E Nathansson, Fiskeriverket/Sötvattenslaboratoriet, pers komm.